Цэна асобнага нумэру 5 кап.

НАША НІВА

Выходзіць што тыдзень.

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Вільня, Завальная вуліца, д. № 7.

Цэна з перэсылкай і дастаўкай на 1 г. — 2 р. 50 к., на 6 мес. — 1 р. 25 к. на 3 м. — 65 к., на 1 мес. — 25 к. За граніцай: на 1 г. — 4 р., на 6 мес. — 2 р. 3 мес. — 1 р. Перамена адрэсу — 20 коп.

Абвесткі приймаюцца на апошняй страніцы па 20 кап. за лінейку малымі літэрамі. Рукапісы і карэспандэнцыі, прысланые у рэдакцыю, павінны быць чытэльна напісаны с праўдзівай фаміліей і адрэсам таго, хто яе прысылае. Можна такжэ надпісаць прозвішчэ разам з фаміліей, хто не захочэ, каб была надрукавана праўдзівая фамілія Адрэс і фамілія толькі для ведама рэдакцыі. Рукапісы аўторам не вертаюцца назад.

Год VIII. 10 студня 1913 г. №. 2.

3х месячные
курсы для кантралероў пры малочнай гаспадарцы

устраівае Віленскае Сельска-Гаспадарскае Таварыство у дварэ Кена ягомосці п. Славінскаго (Ст. Кена Л. Р. ж. д.).

Пачатка 16 студня 1913 г.

Плата за навуку разам с харчамі 75 рублёў.

Просьбы аб прыняцці на курсы трэба падаваць у С.-Г. Таварыство (Вільня, Завальня 9) *да 15 студня г. году*, там-жэ можна падробна даведацца аб курсах.

Што трэба рабіць?

Сем гадоў працуе «Наша Ніва», каб папхнуць беларусоў да ўсестароннаго адраджэньня. Сем гадоў яна стараецца асьвяціць тые сьцежкі, каторые вядуць наш народ да новаго жыцьця. Пазнаньне краю і практыка—вось асновы нашай работы. Апіраючыся на тое «Наша Ніва» поруч з сваімі супрацоўнікамі намеціла кароткую праграму працы, да каторай кожын беларус, кожын праўдзівы сын сваей Бацькоўшчыны павінен прылажыць руку: для кожнаго знайдзецца тут нешта такое, што яму будзе пад сілу.

Работа наша павіннаісьці главным чынам да пашырэньня прасьветы і развіцьця грамадзянскай і нацыональнай сьвядомасьці у беларусоў, а поруч з гэтым развіваць экономічную сілу народу. Дзеля першай мэты трэба рабіць вось што:

1) завадзіць школы, бібліотэкі, чытальні, рабіць лекціі, організовываць курсы для народу і т. п. ды ўсюды праводзіць у жыцьцё думку аб націоналізаціі прасьветы як школьнай, так і за межамі школы.

2) шырыць друкаванае слова — кніжкі, газэты, брошуры—ў беларускай мове; прыкладываць сваю руку да іх выданьня.

3) аткрываць уселякіе кружкі і таварыствы, дзе можна было-бы шырыць грамадзянскую і національную сьвядомасць.

4) працаваць дзеля развіцьця беларускай літэратуры, штукарства, тэатру і музыкі (песьні).

5) знаёміць шырокіе кругі з нашай мінуўшчынай, цяперашнім палажэньнем народу і яго задачамі ў будучым; арганізаваць выстаўкі і музэі эгнографічные, гісторычные, кустарные і т. п.

Дзеля гэтаго, каб узрастала экономічная сіла народу, трэба развіваць усе яго творчэскіе сілы і рупіцца аб тое, каб здабыць усе патрэбные варункі. На гэтым грунці работу трэба васьці гэтак:

1) развіваць у народзі прывычку здаволіваць свае патрэбы сваімі сіламі—супольнай, хаўруснай працай.

2) памагаць умацаваньню і развіцьцю селянскай гаспадаркі, пашырэньню селянскай зямельнай ўласнасьці; аткрываць таварыствы дзеля парцэляціі зямлі між беларусамі і бараніцца ад наплыву чужынцоў.

3) аткрываць уселякіе хаўрусы і суполкі—крэдытные,гандлёвые, дзеля супольнай працы над вырабам разных тавароў і т. п.

4) організаваць сельска-гаспадарскіе хаўрусы, школы, выстаўкі і інш.

5) завадзіць організаціі дзеля падмогі коопэраціі, развіцьцю гаспадаркі, хатняго рэмесла і т. д.

6) рупіцца аб палепшэньні варункоў працы.

7) памагчы упарадкаваць справы эміграціі; старацца заместа эміграціі у Амэрыку арганізаваць эміграцію на сэзонные работы у бліжэйшые краі (на лета), каб людзі верталіся да хаты з грашыма і з навукай сельскай гаспадаркі павэдлуг практыкі ў чужых старонах.

Кожын крок на гэтай дарозі будзе набліжаць нам той момэнт, калі народ, пазнаўшы свае патрэбы і навучыўшыся сваімі сіламі здаволіваць іх, наканец-такі *возьме усе свае справы у свае рукі.*

а—н—а.

Вайна.

Прэдстаўнікі ваюючых держаў усё ешчэ угаварываюцца аб згодзе і гэтые угаворы ніяк не наладжываюцца. У газэтах друкуюцца тэлеграмы раз, што хутка пачнецца ізноў вайна, другі раз, што наступіць згода. Балканскіе гасударствы хочуць прымусіць Турцію рабіць згоду на сваіх варунках, гэта значэ, каб усе землі, каторые дагэтуль забралі хаўрусьнікі асталіся ім, а Турція кажэ, што Чорнагорцы, „бралі" пяць разоў крэпасць Скутары, а Баўгары чатыры разы Адрыанопаль, а абедзьві крэпасці і дагэтуль не здаліся, дык і земля тая ешчэ не заваевана. Згода, як відаць з гэтаго, сама сабой, паміж ваюючымі старонамі не наладзіцца, калі не ўмешаюцца другіе дзержавы. А ўмешаюцца другіе державы, агонь перакінецца далей. І выходзіць, як у тэй загадцы с казой, воўкам і капустай. Гэтымі днямі вялікіе дзержавы паслалі сваю „ноту" Турціі, у каторой гаворыцца, каб Турція уступіла Баўгарам Адрыанополь. Але нет ведама ці Турція на гэта згодзіцца. Баўгары на ўсякі прыпадак рыхтуюцца да таго, каб ізноў пачаць вайну, а Турція, гэтак сама на ўсякі прыпадак, узмацавала чальтжынскую лінію. Пішуць, што форты каля Чальтжы устроены павэдле усіх вымогоў сучаснай ваеннай штукі. Наагул, можна сказаць, што у перэгаворах аб згодзе больш выгледае на пачатак новай вайны, чым на згоду.

Сьвяточные гутаркі.

Мінае год за годам, і хоць уселякіе паназначаны землеустраіцельные „камісіі наблюдзенія над камісіямі пасграенія", аграномы „даюць указанія", каморнікі лётаюць, як з дудамі, с сваімі прыладамі і т. д., а гаспадарка наша нешта аніяк не пячэцца: Янка пасеяў—Янка з'еў. Ці пад'еў Янка—гэта іншая справа, добра, што хоць еў, але што Янучыха з Янучэнятамі то пэўна з голаду зайшліся б, каб гэты самы Янка не зарабіў на старане і гэткім парадкамі не падкарміў сваей сям'і.

Крычаць, нападаюць на нашаго хлебароба, чаму не бярэцца ён за новы спосаб гаспадарыць, чаму не купляе фабрычных гнаёў, чаму не спраўляе гаспадарскіх машын, чаму не адховывае кабыл, плацячы па 25 рубл. за жэрабка і т. д. і т. д.

Як жэ яму рызыкаваць мо апошніе 25 рублёў, чэкаць з год на жэрабё (ды ешчэ ці будзе яно??), калі есьці сягоньня трэба? Як яму рызыкаваць апошнім запасам на гнаі і машыны, варожачы на ўраджай к налецьцю, калі німа ведама ці здарыцца ешчэ дзе зарабіць рубля, ці не, а тут хатніх расходоў ужо гібель нарасло? Не, сыты-галоднаго ніколі не зразумее!

Калі круціцца, баліць з голаду чэлавеку галава, то якіе прыклады не рабі баіецць яна не перэстане, пакуль не накорміш жывата.

Так сама і для нашых хлебаро-

Ральля.

Ешчэ сярод гушчароў лежаў закарэлы сьнег, ешчэ сьвежые лужыны лёдам ценкім пакрыліся, але весна жыватворная ужо запанавала над вёскай. Цёпла грэло сонейко і пачалі пукацца маладые бярозкі. У першы раз апасьля доўгай сцюдзёнай зімы, выбраўся малады аратай на свой шнур.

Перэжэгнаўся, ешчэ раз агледзіў новые нарогі і схінуўся над сахой.

Як роўные доўгіе струны ляглі адна за другой чорные барозны... Запахла сьвежай, тлустай чарноземью...

Ральля мяккімі грудкамі сваімі заблішчэла сярод крушнеў, на абшырнай даліне.

Дзе-недзе бялелі сярод ральлі леташніе карэньня траў.

Апусьціліся вароны с старога дуба і пачалі зважны агляд ральлі.

С крыкам прывалюхалі гусі.

Ажыла ральля...

Заківаўся, зашэптаў высокі дуб .. Закалацілося сэцэ аратая, абхапіў ён мазалістымі рукамі сваімі, абсмалены пень на мяжы, і неяк само вырвалося з грудзей яго;

— «Зямелька, матка наша!..»

Ніжэй апусьціўся ён і пацалаваў сьвежую зямлю.

Змітрок Бядуля.

А. Тэсленко.

Што з яго было-б?

Купіў я сабе дзьве кніжэчкі на кірмашы. Такіе харошые: чытаў, чытаў і ешчэ корціць. Па нашаму напісаны і аб нас, мужыках, аб горы ды бядзе нашай,

Добра пісьменнікам: вучоные і жыць, мабыць, ёсць пры чым. Пішуць сабе. А я вось... мала пісьменны, папіхач чужы... А, здаецца, напісаў бы і я нешта такое. Дай спробую, ня што раблю цяпер, нядзелька сягоньня. Толькі,.. хоць і напішу што, то што-ж з гэтаго выйдзе? Будзе ляжаць, пакуль паліція ізноў забярэ. Панапісываў быў артыкульчыкоў, вершыкоў -забралі. Ды-й цяпер староста і вураднік крыва глядзяць на мяне. Дзіўно ім: прасьцюсенькі парабак, жыве у вёсцы, на падзёншчыну ходзіць і ў паперах капаецца? І гэта ізноў пасьля арэшту!

Дзіўно і інтэлігенціі нашай: «пісьменьнік»!— гэтак насьмешліва вымаўляюць тое слова.

Ніхай! Не забярэ паліція — для сябе будзе. Аб чым-жэ тут пачаць? Пачну аб жыцьці сваім! Толькі за сягоньня не сьпішу я яго усяго, а заўтра малаціць, пасьля заўтра так сама. А тут ешчэ нездаровіцца. Ну, ды ніхай! Буду нядзелямі па троху пісаць. Ды... як умею. Ды ешчэ з раздзеламі, як у тых кніжэчках...

I.

Паглядзіш на сьвет Божы—гэткі харошы! Сонейка сьвеціць, красачкі растуць, дрэвы... Гэтак хочэцца жыць, рабіць штось, ляцець кудысь.

Быў я ешчэ невялічкім. Штонікі на мне былі да каленяк, сьвітачка лапленая. Залезу бывала у лазьняк, гэтак мне там добра: кружочкі ад сонейка і тут, і тут, скакунчыкі цьвірыкаюць. На душы гэтак... хочэцца прыпасьці да ўсяго, цэлаваць і ўгледацца і ўгледацца на яго?

Пайду з маткай у цэркву: сьвятые скрозь, харугві, крыжы, бацюшка у рызах, а на клырасі сьпеваюць, — ну й сьвет! Толькі... нашто тое пекла ёсць, страшны суд будзе? Бацюшка бывала, як раскажэ аб гэтым — баюся, баюся. І сьніцца бывала.

У ночы як прысьніцца вось гэтак: земля гарыць, неба валіцца,—баюся, крычу. А мацеры гэтакі неспакой! Турбуецца, бывала, страх:

— Перэпалох... Божэ мой!..

На бацьку жаліцца, бывала.

— Спудзіў дзіцятко, кажэ,—заеў!

А ён неяк... усё сярдзіты... Скажэ яму матка аб чым, а бацька крычыць:

— Алею вун трэба, боцікоў вун хлопцу трэба! Дзе я таго, дый гэтаго набярўся вам! Я вун бяз боцікоў, без алею і вырос!.. У наймітах!

Страшна, страшна мне, што ён якійсь... барада сіваватая, нос гарбаценькі. А тут, як не замаўчыць ешчэ маці, — бьець яе, лаецца. Трасуся.

І гэта сьнілося мне часта; бывала і ўскочу с прасонак.

Бывала бядуе, бядуе матка.

— Што ты будзеш рабіць у сьвеці Божым, гэткае горэ! — Бярэ піражок, колькі медзякоў і вядзе мяне да бабы. Выліваe мне баба перэпалох той. Нейкая смала, вада надамной. А мне усё адзінакава. Сціскала, сціскала раз баба плечыма, дый кажэ да мацеры:

— Паганая хвароба! Гэтаго выліць нельга. Гэта «нячысты» ў сярэдзіне.

Глядзіць матка.

— Ага,—ківае тая галавой,—гэта як у івангельлі, што бацюшка пяець...

Замаркоцілася матка і сама не свая.

— Божухна мой, што-ж рабіць?

Давай мне баба выкурываць «яго». На абмятае па вуглох павучыны, наскрабе трэсачэк с калатовак, с парогоў, с качалкі, с парубня; на-

боў не ад парашкоў і машын трэба пачынаць, а ад самаго жыцьця — ад ўсіх яго важнейшых варункоў, якіе накінулі і скруцілі над імі с прадвекоў.

Перш-на-перш трэба, каб чэлавек быў здароў; а здаровым ён можэ быць толькі тады, калі будзе сытым на целе і спакойным на душы.

Гэткі толькі чэлавек можэ быць здатным працаўніком на ніве, шчаслівым-у свaей сям'і, карысным грамадзянінам у суседзтві і добрым сынам свайго роднаго краю.

Заграні́чные гасударствы даўно гэта зразумелі і ўсе свае сілы далажылі, каб як найхутчэй паставіць на крэпкіе ногі хлебароба, — гэтаго ядынаго найпатрэбнейшаго працаўніка і сусветнаго карміцеля. Зразумелі яны, што гэтаму гаротніку *трэба перш даць, каб было што браць.*

Так яно і вышло. Як толькі абаспечылі селяніна зямлёй (ці то ўласнай, ці арэнднай), як аткрылі яму што найтаннейшы крэдыт, далі яму змогу набываць як найсхаднейней ня толькі найлепшые выпрабаваные машыны і насенне, але і штодзенные хатніе патрэбы, як пазакладалі густа пробные на паказ палеткі, паатkрывалі скрозь сельска-гаспадарскіе школы, а, раз'ежджаючы, чыталі лекціі а разных спосабах выгаднейшай гаспадаркі, калі зрабілі як найбольшые ільготы ў падатках, або і зусім іх знімалі, пакуль у гаспадара ня будзе ужо аставацца, апрыч усіх расходаў, чысты заработак, калі хлебароб стаў здароў, сыт і багат, а абаспечылі яго ад зьдзеку і зьдзірстваў чыноўнікоў, даючы роўные для ўсіх правы, законы і свабоду, — тады — гэта даўнейшая рабочая скаціна — хлебароб стаў паважаным чэлавекам, найлепшым грамадзянінам з вялікай пашанай і любоўю ў сэрцы да роднаго краю, гатовым за яго аддаць, не жалеючы, ня толькі нажытае багацьце, але і жыцьцё; а гасударство, каторае выгадавало сабе такіх сыноў, можэ спакойна глядзець на сваю будучыну, не баючыся цкаваньня цёмных сіл, „неблагонадзёжнасці", сэпаратызму і т. п...

Сябрук.

Украінска-Беларуская вечарынка у Сібіры.

(*Ад ўласнаго карэспандэнта*).

У канцы лістапада гэтта адбылася вячорка, нарыхтаваная палітычна-ссыльнымі украінцамі і беларусамі. Зышоўшыся аднакраць грамадою, хлопцы парадзіліся ды згодзіліся ўспамянуць сваю далёку радзіну роднымі песьнямі, танцамі, дэклямацией. Налагодзілі пачастунак, паклікалі госьцёў — таварышоў і мейсцовых знаёмых. Гэтта, як і агульна ў ссылцы, украінцоў больш, як беларусоў, а загэтым на вячорцы перэвагу мелі яны. На жаль йшчэ беларусы разышліся па розных кутках, дык маглі прыйсьці на вячорку невялічкім толькі гуртком. З гэткаю жменькаю нельга было саргaнізаваць свайго хору, ні танцоў. Усе так нездатны на скокі, што ніводзін ня ўмеў даладна ківяльнуць нагою, хоць кажуць, удаліся беларускіе танцы. Уся увага была звернута на дэклямацію і песьні. Дзеля знаёмасьці мэлёдзіі песьнёў ігралі на струнным аркестры. І трэба сказаць, што з гэтаго боку удалося зацікавіць беларушчынай, як найлепей. Надта усім спадабалася і зрабіла моцнае ўражэньне песьня «Ой за лозамі». Яе зайгралі якраз апасьля украінскаго гапака. Было многа гоману і за сьмехам ды гоманам ня ўсе нават разслухалі, як гаспадар вячоркі апавешчаў, што будуць іграць беларускую песьню. Але ўсе раптам змоўклі і сцішыліся, як сціху, мэрам аднекуль з надворку, пачуўся плач мандаліны. Непрыкметна ўся хата напоўнілася такім балючым жалем, такім смуткам і журбою, што скура шорхла і галава хілілася на грудзі. Аркестр плакаў, стагнаў; ён цяжка ўздыхаў, ды бытцым намагаўся вымовіць:

> Ой ўзыдзі, ўзыдзі рута-мятачка,
> Хаця ты завяжыся!
> Ой прыдзі, прыдзі ка мне міленькі,
> Хаця ты пакажыся!

— Колькі тут жалю, смутку, жалобы! казалі адны.

— Пад гэту песьню не заскачэш, дадавалі другіе.

— Але не, ты паслухай: звычайная з'ява — кахаў, перэстаў, а... а.., не знаходзіў слоў сваім пачуцьцям трэйці.

Гэтак сама добра спадабалася і деклямація, асабліва „Тарас на Парнасе". Многа было сьмеху, рогату. Пачалі дапытвацца, хто напісаў, калі, ці багата наша літэратура гэткімі пекнымі рэчамі?

— Дык як, ваш Тарас лез на Парнас? са сьмехам пыталіся потым на спатканьні.

— А Вэнэра — дзеля красы нечым белым твар свой беліць?

У канцы адзін беларус прадэклямаваў вершаваны твор „За што я быў у вастрозе?" Слухаючы яго, на думку ўсплывалі тые далёкія дзянькі, калі, здаецца само паветрэ падыхала вераю і надзеяй, калі было лёгка на сэрцы, сьветла на душы, і кожэн быў дома...

Трэ сказаць агульна, што беларускіе рэчы усіх вельмі зацікавілі і слухаліся з вялікаю ахвотаю. Усё гэта было першынкаю, навінкаю; мала хто чуў нашу мову, а што беларусы маюць сваю літэратуру, дык гэтта даведаліся мо першы раз зроду. Ці мала было тут людзей і досыць асьвечэных, але аб беларусах, як гэта вядзецца, мала хто ведаў; лёс батакудаў або готтэнтотаў больш іх цікавіў, чым жыцьцё людзей, каторые жывуць з імі поплеч. Гэтак ужо заўседы, калі што пастаянна стаіць перад вачыма, дык робіцца звычайным, нецікавым і здаецца уцямным. Шмат шкоды нарабляе школа, праводзячы погляд на беларусоў, як на „искони русскихъ людей". Адзін расеец казаў, што ён і ўзапраўды думаў, што ўся рожніца паміж намі у тым і тоўпіцца што жывём мы у асобных мейсцах, бытцым у розных губернях. Кожен, ведама, чытаў і ў школі вучыўся, што Беларусь — гэта нідаўна забраны край, ніколі раней да Масквы не належаў, а, значыцца, меў іншую гісторыю і іншые варункі жыцьця, але ніхто на гэтым не спыняўся і не пакладаў увагі. Цікава, што нашу мову блутаюць з украінскаю, і адзін пан з Расеі памылкова лічыў, ды другім казаў, што „Тарас на Парнасе" — украінскі твор. (Да рэчы сказаць: гэты пан прызнаваўся, што ён „аж спацеў", покі перэчытаў два лісьцікі «Гісторыі Беларусі» Власта. Які-ж ціжар трэ здзержыць беларускім дзецям, каб навучыцца граматы па расейску?!)

Усё гэта сьведчыць за тое, што нам самім трэба рупіцца аб тым, каб аб нас ведалі, з намі знаёміліся ды шанавалі. Трэ самім дбаць, бо — „хто дбае, той і мае". Украінцы дзеля гэтага маюць спэціальны журнал, а мы — у нас сабе німашака журнала, нет штодзеннае газэты і — сорам пры людзях вымовіць — мы так недбалы, нярупны, што ня можэмо падтрымаць свае едынае газэты «Нашае Нівы». Ня ў тым, кажуць сіла, што кабыла сіва, а што возу не цягне. Не аб тым ідзе, каб называцца беларусам, ды сядзець заціяўшы рукі. Пачэснае імя «беларус» вымагае дзела; яно накладае на нас сьвятую павіннасьць працаваць на карысьць свайго краю, шырыць сьвядомасьць паміж бязбожна запедбалых, блудзячых ў цемры, братоў сваіх. Трэба будзіць сведамасьць націопальную і грамадзянскую. Пара ўжо ўцяміць, што національно несьвядомы народ — грамадзянска цёмны народ; гэта тая каламутная вада, у якой спрытные людзі умеюць рыбку лавіць. Кіньце вокам на гісторыю апошніх год, і вы угледзіце, што національно сведамы народ умее добра бараніць і грамадзянскіе, і агульна людзкіе правы. Ня дзіва, што Беларусь пасылае ў Думу самых цёмных дэпутатоў, што німаюць ніякаго національного пачуцьця. Кіньце вокам на часы даўно мінулые, разгарніце гісторыю, і вы угледзіце, што навука, асьвета пачалі расьці ды шырыцца у Эўропе толькі с тых пор, як там запанавала родная мова. Покі мовай навукі, школы, была лаціна, там не маглі з'явіцца гэткіе людзі як Сэрвантэс, Шэкспір і др. Толькі роднаю моваю мог быць напісаны „Фаўст", толькі на родным грунце мог радзіцца гэткі вялікі пісьменьнік, як Геттэ. Мёртвая і незразумелая лаціна сушыла сэрцы й розум людзей, не давала ніякай стравы для душы; дык і ня дзіва, што тагды тапталіся на мейсцы, шукаючы „жывучаго і гаючаго элексіру" ня ведаючы тога, што яго і шукаць ня трэба: тым „гаючым элексірам" была родная мова...

Дык да працы, браты; з верай і надзеяй, с пріемным пачуцьцем таго, што й наша цэгліна умуравана ў вялікуй будоўлі светлае будучыны нашае бацькоўшчыны!

Добра-б зрабілі тые мейсцовые расейцы і палякі, што маняцца працаваць на карысьць старонкі, іх узгадаваўшае ды выпеставаўшае, — добра б, кажу, зрабілі яны, каб узяліся знаёміць расейскае і польскае грамадзянство з Беларусею і беларушчынаю. Гэта мо самае лепшае, што яны могуць зрабіць пры варунках сучаснаго жыцьця... Цікавасьць ды годзі: дзе гэта беларускі буржуа? Ажно сьмех бярэ: добрые людзі розуму не дабяруць, як ад іх адчапіцца, а нам, каб хоць паглядзець на іх, як на тых белых верабьёў! Ці ня вы гэта, выбачайце, будзеце „палякі з Літвы"? Бо дзе-ж яны падзеліся патомкі даўнейшаго беларускаго баярства? Мэрам іх карова языком злізала... Пара ачухацца ад гістарычнаго чаду, час паставіць сабе пытаньне: „хто мы, чые сыны, якіх бацькоў?" Жыцьцё рухаецца уперад праз варункі ад нас незалежные; яно не рахуецца з нашым густам і жадобаю, а ідзе сваім ўласным шляхам, абумоўленным і абмяркованым пярэднім поступам і гісторыей. Загэтым, кожэн сумленны працаўнік павінен разгледзіць гэты шлях, гэту сьцежку грамадзянскаго руху,

---

трэць лісьця з веніка; — ў чэрапочэк усё гэта, запаліць перад губай мне, акрыець радном і кажэ:

— Глытай дым!..

У вачах рэжэ, у горлі дзярэ, — глытаю. І млею, млею душой: „нячысты" у сярэдзіне! Во як! Грэшнік гэта я такі, значыць, мне ў пеклі гарэць!? Глытаю, глытаю.

Бывала і маці ры кажэ баба рабіць тое самае са мной. Бедвая маці, хоць і дужэйшая за мяне, млее бывала. Кладуся спаць, — хрэсьціць хрэсьціць мяне дый вокны і дзьверы — усё. І слухаю.

— Ратуй і памілуй Маці Божа, Царыца Нябесна, — шэпчэ.

Сьпеваю, бывала, у кустах „амін, Госпадзі памілуй, алілуя!"

Расказывала матка аба мне: — На руках ешчэ насіла яго — кажэ, — і такі... хоць вя йдзі з ім у цэркву. Слухае, слухае гэта, як сьпеваюць па крыласі, дый сабе: „дэ-дэ дэс!"

Разлажу, бывала, ладоўкі і бытцым чытаю с кніжкі, бытцым я граматны: „Отчэ наш каторы на небі..." — гэтак мяне маці вучыла Богу маліцца.

Як я любіў усё кніжнае і ня меў! І па сумётніку бывала шукаю паперак. Знайду паперынку ад цукерка, або што іншае такое, — разгладжу, гляджу.

Есць у бацькі псалтыр. Вольным часам ён чытае яго, — у дзяка вучыўся. — „Сіона, цара аморэйска і Ога, цара вассанска і вся царствія ханаанска", так вычытывае, пэўне, што ў пеклі ня будзе. Угледаюся, угледаюся, бывала.

Як яно, думаю, як гэта у цябе саўтыр ёсць, ды йшчэ і гэткіе словы у ім: „Сіона, Ога..." Хоць-бы у руках падзержаць яго.

Маці, мабыць, зразу гэта прыкмеціць:

— Ды дай, хай паглядзіць, — кажэ бывала бацьку.

А бацька: — Разумная! Гэткая кніга, пабалавацца дай! Я грошы плаціў за яе. І... прывучаць дзяцей забаўляцца. — Дый паложыць на паліцу.

Есць у бацькі падатковая кніжэчка, акладкі зялёненькіе, пад бэлькай тарчыць.

Як-бы яе скінуць, бывала думаю. Вазьму ужо і вілкі у рукі, дый... а як бацька убачыць.

Настала зіма. Тру, тру пясок на пяколку, с пяколку на печ пералезу. Надвор пабег-бы: сінічкі там, сьнігірчыкі, але німа ў вашто абуцца, адзецца. Есць сьвіцёнка, гэткая... белая, жаноцкая; сястрыцы, што памерла падлёткам, мяне йшчэ не было тады. Выбяжыш да дзяцей апрануўшы яе, сьмяюцца. А яна йшчэ трывусая і прыдаўгаватая. Скінеш, бывала, схопішся, ды як драпанеш па сьнягу у аднэй кашулінцы, у матчыных чэравіках, а то й так, саўсім босы. Пасьля, часам бывала і сьліны не праглынеш і ня зіпнеш, гэтак прастудзішся. А часам, як зваліш ся: паліць цябе, усяго пячэ. Сколькі разоў было гэтак! І выжыў. А ў хаці чадна, сцюжа, пасьля начы. Сьцены паадуваліся, столь навісла, вокны панамерзалі. Ды капуста посная, сьмярдзіць, сьмярдзіць. А часнок ешчэ горш, як бацька стане расціраць яго на хлеб!

Як-жэ жыць дрэнна, — бывала думаю, — а яно-ж, мабыць і ўсім людзям гэтак жывецца! Як яны не баяцца... Жывуць, ходзяць. Мабыць, трэба гэтак.

А то раз пасьля Вялікадня ідзе маці да Баўкуна: па грошы, была на падзёншчыне у яго. А Баўкун — пан; жыў за грэбляй, за вярсту ад села. Учапіўся і я за ей. Гляджу... хата у Баўкуна... куды! Не папрагніваўшая, як у нашай стрэха, але жалезная! А сьцены цэгляные з гзымсамі.

Ды вокны вялікіе, вялікіе, ды йшчэ і з дзьверцамі. А дзьверы... Гэткае ўсё страшнае!

Як гэта жыць у гэткай хаці?.. Думаю.

А хлявы... І хлявы пад жалезам!

Увайшлі у кухню. Столь гэтак высока і неяк... не відаць бэлек ніяк... Ды відна у ей. А печ, як лежанка. І ў ей гарыць, а на ей гладышы нейкіе стаяць, галубые, зялёные. І нешта смачное, смачное варыцца ў іх; гэтак і лезе ў нос. Страх як бы еў яго! А на скварадзе нейкіе клёцкі ў масьлі кіпяць... Мяса! Во як! Мяса, ды йшчэ у масьлі!

Як гэта тым людзям, што ядуць гэтак?

Як наемся я: капусты, агуркоў, бульбы, дык занудзіць, бывала. А часам, як забаліць жывот, страх! Качаюся. Пабачыць маці. І зразу да бабы мяне. Паглядзіць баба, кіўне галавой:

— Падроблена, — кажэ, — вось тут спухла, а тут прысохла. Пачынае лячыць. Паложыць на зямлю мяне і давай кумясіць, — расьціраць тое, што „папухла", разганяць тое, што „папрысыхала". Пазіхае, шэпчэ нешта, плюе. Баліць, — скрыўлюся, цярплю. Загадае, бывала, юшку піць с конскіх клёцак, з наросткаў на сьлівах; кароўкі Божые есьці, тые чырвоненькіе кузурачкі.

Варыць дзед, смажэ, мешае.

Гляджу, адчыняюцца дзьверы... На двое, як у цэркві. Дзеўка выходзіць, з нечым міску выносіць. Глянуў у атхіленую палавінку, а там другіе дзьверы, гэтак сама атхіленые, а там... Страх што! Дрэва нейкае... у хаці і расьце! І нешта .. не надта відаць, гэткае нешта бліскучае. Аж страшна мне. Тулюся да маткі.

Як гэта тым людзям, што во, жывуць у гэткім?

І вось, пахвалілася, мабыць, дзеўка аб нас, выбегаюць: хлопчык і дзяўчынка. Адзежа на

ды рупіцца аб тым, каб ачышчаць яе ад усякаго хламу й ламья, панакіданаго гісторыей, Нічога з намі ня зробіш: беларусы мы былі, імі і астанемся. Гэткі мы ужо упарты народ!..

Нельга замоўчыць аднаго здарэньня, якое выявілося на вячорцы. Адзін хлопец, катораго усе лічылі за шчыраго сьведамаго беларуса не прыйшоў нешта на вячорку. Гэта усіх зацікавіло, і пачалі дапытвацца, чаму, якіе ён меў на гэта матывы? Ды вось даведаліся: ён не беларус, а літвін. Радзіўся ён на беларусі, усё беларускае яму дорага, блізка і міла, але прылучаць сябе да беларусоў ён ня можэ, бо йшчэ маленькім чуў што яго бацька з маткай размаўляў па-літоўску. Сам ён па-літоўску ня ведае ніводнаго слова; пекна гаворыць на-беларуску, а звычайна па-расейску, але па апошняму так добра і здатна, што у ш. п. Струвэ валасы дуба пасталі-б, каб яму давялося пачуць сваё роднае „койнэ“ з вуснаў гэтаго хлопца...

Ня шкодзіць, каб і беларусскіе „палякі“ ды „расейцы“ пашлі па сьцежцы таго хлопца. Годзі ужо дурыць галаву і сабе і людзям, час і вум па галаве пусьціць.

Л. Я.

Аб усім па троху.

Аб школьным навучаньні у Расеі.

На жаноцкім зьездзе у Пецербурзе п. Кускова у сваей прамове нарысавала перэд слухачамі абраз цяперэшняго пазашкольнаго надзору над школьнай моладзьдзю. Надзор гэты дайшоў да абурываючаго зьдзеку над маладзежжу. Вучыцелі зніжаюцца да шпегаваньня сваіх вучэнікоў. Дырэктар смаленскай гімназіі праседзіў вечэр перэадзеўшыся у раздзевальні жаноцкай, каб высачыць вучэнікоў каторые прыйшлі на маскараду. Страшэнные цыфры моладзі выдаленай са школ. Гэтак у 1902 г. выкінулі са школ 26,600 дзяцей; у 1903 г.—29,000; у 1904 г.—35,000; у 1905 г.—8,000; у 1906 г. 38,000; у 1907 г.—44,000; у 1908 г. 42,000; у 1909 г. 42,308.

Палітычны неспакой і эміграція у Амэрыку.

Страх перэд вайной вельмі павысіў выезд у Амэрыку. Найбольш эмігрантоў выехало у Америку з Аўстрыі, Нямеччыны і Расеі. Праз Брэму, Гамбург і Антвэрпію выехало у 1911 г. 255,294 эмігрантоў, а ў 1912 г. выехало у Амэрыку больш чым у 1911 гаду 130,930 душ. Найбольш эмігрантоў пауцекало ад набору і мобілізацыі.

Кароль выбаршчык

Цікавую карэспандэнцію з Рыма надрукавала газэта «Утро Россіи». У Рыме у часе выбороў, па новаму закону, каторы дае права голасу блізка што усім жыцелям. Камісія спісываючы жыхароў натрапіла на абывацеля: каторы заўсёды жыве у Рыме, поўных гадоў, граматнаго, пад судом і сьледзтвам не знаходзячагося, і маючаго ўласнасць у гэтым горадзе, а называецца ён:

— Віктор-Эмануэль III.

Прафэсія: кароль Італії.

Выбарная камісія звярнулася да міністэрства за выясьнем ці ўпісываць караля у выбаршчыкі? Міністэрство неясна атказало:

— Кароль карыстае усімі выбарнымі правамі.

На пастаўленае ясна камісіей пытаньне: «ці запісываць караля у спіскі? Міністэрство атказало: «наступайце па закону».

Камісія пастанавіла даведацца у самога караля.

Кароль праз другіе асобы сказаў:

— Калі камісія не знайдзе нічога, што с погляду агульных законоў адбірало б мне права быць выбаршчыкам, то ведама я павінен быць запісан у спіскі.

Гэткім парадкам кароль аказаўся упісаным у спіскі выборшчыкоў па другой колегіі гор. Рыма, пад літэрай «В».

Калі нехта запытаўся караля ці будзе ён выбіраць, кароль усьміхаючыся быцым сказаў:

— Ешчэ ня ведаю,—ці выставіць мне сваю кандыдатуру у дэпутаты, ці не? Але падаваць свой голас буду. За каго? Мабыць, за кандыдата... соціалістоў.

Ахвяра.

Я уцёк ад шчасьця,
Не схацеў з ім жыць,
Калі кругом сьлёзы,
Стогн, як звон стаіць;
Калі кругом горэ,
Братняя беда
Разлілісь, як ў моры
Без канца вада.
Калі брат мой родны
Гіне ў барадзьбе.
Можэ й я прыгодным
Змагу быць хоць дзе.
Буду з братам разам
У курнай хаці жыць,
Яго радасць, горэ
Папалам дзяліць.
Я уцёк ад шчасьця
Калі кругом сьлёзы.
Стогн, як звон стаіць.

М. Арол.

Пернарово.

З Беларусі і Літвы.

Мінск.

Назначэна рэвізія мінскаго арэштнаго стала: вялікіе непарадкі у грашах. Кірує рэвізіей раднік (саветнік) губэрнскаго праўленьня п. Ведрынскій. Кажуць, што пасьля рэвізіі падасцца у адстаўку паліцмэйстар Соколов.

= Новы губэрнатар Гірс затрэбаваў формуляры чын ў паліціі. Вельмі здзівіўся формулярам паліцмэйстэра: там ён знайшоў штогодные награды і падзякі за «парадак» пасьля праходу кожнай царкоўнай працэсіі! Гэтак выроўніваў быўшы губэрнатор Эрделі свайго любімца.

= Кажуць, што увольняць пінскаго спраўніка Ансенса, і навагрудзкаго Орлова, а так-жэ правіцеля канцелярыі Петрова ды яго памочніка. Як відаць губэрнатар Гірс пастанавіў зрабіць шырокую „чыстку“, як у нас сьмяюцца, у Эрдэлеўскай вотчыне. Бо дагэтуль, як кажуць, новы губэрнатар натыкаўся усюды толькі на чыноўніцку самаволю, дык і дзіва німа, што пастанавіў „чысьціць“.

= Епіскап Мітрафан на намесніка Мінскаго мужскога манастыра выпісывае могілеўскаго архімандрыта. Кажуць, пастаноўлена зрабіць ревізію усіх манастыроў у мінскай эпархіі. Можэ гэта і добра!

= Праведываючы мінское жэнскае эпархіальное учылішчэ еп. Мітрофан звярнуў увагу на тое, што у вучэніц дзўчатак у пасьцелі цэлые гнёзды клапоў, а бялізна, як даведаўся ўладыка, ня мытая 2 тыдні. Пасьля таго, як еп. Мітрофан пажурыў за гэта начальніцу вучылішча п. Эксэ, з ей здарыўся гістэрычны прыпадак. П. Эксэ ўзяла «отпуск» каб паехаць у Пецербург.

= Цікавую „сьмету“ гэтымі днямі паслаў еп. Мітрофан у Пецербург, каб дастаць субсыдзію „Мінскому Русскому Слову“. Сьмета аблічэна на 12 тысяч рублёў у год, с прыкметай, што іначэй газэці прыйдзецца закрыцца.

У „сьмеці“ ёсьць такіе пункты расходоў:

рэдактару пэнсіі 75 руб. у месяц; сэкрэтару 140 руб. у месяц; друкару 30 руб. у дзень; казначэю 50 руб. у месяц і т. д.

Як відаць нішто сабе цэняць свой патрыотызм мінскіе патрыоты!

Німа дзіва тады, што і вядомы Солоневіч з Гродны квапіўся на гэткую субсыдію. Кажуць, ешчэ да прыезда еп. Мітрофана у Мінск п. Солоневіч ужо з ім разгаварыўся аб атрыцьці у Мінску вялікай, краёвай істінна-расейскай газэты, замест „Мінск. Руск. Слова“.

Мікола Камароускі.

Капыль, Мінск. губ. Слуцк. пав.

У нас маладзеж сустрэчала Новы Год. Стрэча была дзіўна адмысловая. Каля 20 хлопцоў і дзеўчат у сьвяточным адзеньні сышліся у хату к аднаму таварышу сьвядомаму беларусу. А восьмай гадзіне вечэра пачалі гульню. Гулялі у хванты і прысуджалі хлопцоў дэклямаваць, пеяць і жарты гаварыць. Дэклямація была уся беларуская. Паэта Чэрн. гаварыў „Лукаша“, Я. Каласа і „Пан і акуляры“ А. Паўловіча. Ен сказаў надта добра, ажно усе лажыліся са сьмеху і хата трэшчала ад отплескоў. Потым загадывалі звацць на вясельля, як некалі звалі у нашум мястэчку. Потым а дванадцатуй гадзіне, паселі за стол і Цішка сказаў павітаньне Новаму Году, на роднай беларускай мове. Пасьля перэцалаваліся усе між собою і пачалі бясёду за якой біліся ў конфэцьці, с крыкам з „Новым Годам!“ Далей лятучая почта і харавые песьні. Гульня зацягнулася да чацьвёртай гадзіны ночы і магла зацягнуцца да дня, але раптам найшла паліція і перэпісала ўсіх; горка было разыйсціся... Але павінны былі!

Неяк нудна і крыўдна, што гэткае бязвіннае рэчы нельга зрабіць, як стрэчу Новаго Году. Няўжо-ж паліція баіца слова „Новы Год“?

Цішка Гартны.

Аношкі (Копань) Мінск. губ. Слуцк. пав.

Доўгая, ня дужа вялікая вёска перэд маімі вачыма Хаты новые, прыгожые, — гэта сьведкі нідаўнаго пажару. Людзі радые, вясёлые, сьвяточные. Прыглядаюся да іхняго жыцьця. Усё гэта беларусы-хлебаробы, бедные, цёмные людзі. Самы найбагацейшы чэлавек тут, мае 10 дзесяцін зямлі, а то усе па 5, па 2 і менш таго. Жыцьцё незавіднае, горкае і нейкае пытаньне сумнае закрадаецца у душу:—чаму людзі вясёлы і рэзвы? Сваркі і звадкі тут бываюць што дзень. Бывае, што і пабьюцца да крыві. Людзі усё цёмные, з маладых хлопцоў німа ніводнаго граматнаго, то што ужо гаварыць пра старых. Адзін раз неяк я сказаў некаторым, што пачытаю вам у вашай роднай мове газэту і кніжку: прыдзіце вечэрам.

Па вёсцы пайшла гутарка і вечэ-

іх, нельга і сказаць якая. Не лацьцё, як на мне, не, нешта... ці пліс, ці... І ногі не ў гразі, як у мяне, не пазьліпаліся пальцы, не памерзлі,—паабуваўшыся у нешта... куды! Курчавенькіе і поўные абое. У дзяўчынкі ў руках лялька пекная, пекная; у хлопчыка... кніжэчка чырвоная і... малюначак з верху—страх! Чырвоненькае і залоценькае нешта. Ой! што гэта! Угледаемся: яны на мяне, а я на іх.

— Міша, Оля!—запішчэло ў пакоях. — Чаго пашлі туды!

Пабеглі яны... толькі... падскакваюць.

Шкада. Не раз сяджу бывала і думаю:

— Як яно гэта? Мы жывём во як, Баўкуны вун як! У іх, мабыць, цела другое і душа і ўсё? А можэ... Гэткіе белые, круглалікіе. І гаворaць інакш неяк... І гэта Бог?.. Казаў бацюшка, што гэта усё Бог так дае: ты будзь такім, а ты гэткім. І вот яны жывуць цяпер у гэткіх хатах, гэткае варыцца ім, ды йшчэ кніжэчка ў хлопчыка! Што як бы я жыў во гэтак! Як бы яно? Або хоць-бы мне гэткую кніжэчку!

— І мне кніжачкі... хочэцца, — лаўлю раз матку за падол. Яна:—ты хоць бы у анучніка кніжэчку купіў яму,—кажэ да бацькі.

— Што?—Вызьверыўся бацька на яе.—Алею німа, саломы німа... «купі»—грызьці будзеш! А на мяне гэтак глянуў:—у-у, кніжачкі яму! дакучыў ты мне.

Ну, якіе гэта тые грошы,—бывала думаю, — што бацька гэтак траціць іх, сярдзіты гэткі?

Лічыць раз на соль па капеечцы. Я гэтак зазіраю у рукі яму. Глянуў на мяне, сапануў. Я сваё раблю. Як штаўхане тады ён мяне, як пакачуся я, ды аб лаўку, так і прабіў сабе галаву. Кроў з мяне юшыць, маці крычыць, плачэ. І цяпер мейсцэ тое знаць, калі разгарнуць валасы.

Гэтак забажаецца часам памерці, бывала. Знарок босы па сьнягу, бывала, бегаеш. Або, як летам, узлезеш на дрэва, ды скок адтуль, каб прыбіцца. Ніхай, думаеш, памру... Пташкі шчабечуць, санейка сіяе, — памру. Ніхай ведае бацька, ведаюць паны, ведае Бог... Жаласна зробіцца, жаласна! Станеш у куточку дзе небудзь, загулішся да іонямі, плачэш.

Страх люблю усё такое пісьменнае і ўсё такое: кветкі, дрэвы, харошые мейсцы. Есьць за выганам гай, нідалёка ад нас. Так мяне у яго і цягне, бывала. Неяк мне хараша ў ім: гушчар, пташкі. Ставок ёсьць каля яго, луг. І не выходзіў-бы з яго, сядзеў-бы, хадзіў, ды... Ганусю, Андрэйку маленькіх дагледаці трэба. Маці ўсё некалі і сядзі дома, бывала.

Чаму яно так?—бывала думаю.—Міша у пана большы за мяне, а не дагледае меншых. Ешчэ самога дагледаюць. Гуляюць калі паны у гаі, глядзі: вядзе дзеўка за руку яго. А мне йшчэ і бульбу скрэбаць і хату вымегаць загадаюць. Маркочуся, маркочуся, ды і ўцяку часам! Не раз бывала: гляджу ідзе маці з дубцом:

— Гануся с полу зваліласе, — або: пяску наелася, пчэла ўкусіла, а ты..., за самога йшчэ млей душой, каб дзе у пропасьць, у ваду не ўваліўся! Ды хвось, хвось мяне! Уцекаю, ды ўжо лаю ціпком, лаю яе.

— Нячыстая сіла, чорт! — сярдзітая: ды бьецца ешчэ!

Пасьля каюся: і «Госпадзі памілуй» і «алілуя», вышэптываю, каб Госпад дараваў мне гэта.

Бывала і маці пашкадуе: — біла сыночак..· біла цябе... —і пацалуе.

Пападала Ганусі і с полу, і ў мяне з рук: нясу, бывала, нясу, дый выпушчу...

А абамне маці, бывала, разказвае:

— Топіш у печы, або іншае што робіш чуеш: гоц с полу, або і прост с печы. Бывала, прывяжэш на палу: праз плечы паяскам да дошкі тэй, што ад акна .. ды наirывязываешса хіба? Шкада. А раз, — кажэ, — ужо хадзіць учыўся,—прыходжу з рэчкі, аж ён,—сам дома быў,—лазіць ужо па печы, ускарапкаўся неяк, грэ вочы і крыгыць нема. — «Што, што?» Я туды, ажно каля яго стручкі чырвоные, перцу турэцкаго, што ў боршч кідаць, дастаў с пячуркі, нацёр вочы,—аж папухлі.

А месяц люблю!

Раз; там за топалямі сонцэ заходзіць, а там за клёнам ён, месячко, устае. Во! Часта выгледае, з за садочку выгледае бывала. А тут ешчэ салавейка, хрушчы.

— Чаму гэткі сьвет харошы? — бывала пытаюся маці.

Скіўне галавой: — Харошы сьвет, ды... жыцьцё..—дый не даскажэ.

— А с чаго гэта сонцэ, месяц?.. І як яны гэта так?.. Ці да неба прыбіты, ці як?

Сьцісьне плечыма:

— Гэта-ж такіе Божые сілы!—сама быццым сабе кажэ.—Жыць-бы ды... Бога хваліць.

Во гэткая... Як гэта умрэ бывала хто, то яна:

— Во як! Жыў, жыў чэлавек,—і німа!

Бывала так і папаўзуць мурашкі па мне. Дык во! Чаму яно так?

Чорненькая сама, маці, вочы запаўшые. Чапец палатняны на ей, шнуроўка. Хварэе толькі часта, бывала: прастудзіцца, падвярэдзіцца. Баюся, баюся, бывала: а што, думаю, калі маці памрэ?

У адным чэравіку, або лапці не хаджу: маці памрэ, кажуць.

(*Далей будзе*).

рам, праўда, найшла поўна хата людзей. Я чытаў доўга, доўга і усе паважна слухалі гэтаго чытаньня ды надта былі здаволены вершамі і апаведаньнямі з „Н. Н. 1907 г. Разыйходячыся дамоў прасілі мяне каб я ім пачытаў ешчэ і заўтра. Чытаю заўтра і посьле заўтра і так кожны сьвяты вечэр. Цяпер калі настане сьвята, то прыходзяць адзін да другога і зара ідуць да мяне. Неяк радасна робіцца на сэрцы, як бачыш, што сярод ночы прарываюцца праменейкі.

Ф. Чэрнышэвіч.

С. Хоміно, Могілеўск. губ. Горэцк. пав.

С прычыны лёгкай зімы, кволы толькі лёд мейсцамі стаяў на Днепры і, як летам, перэправа адбывалася на паромі і чоўнах да 30 сьнежня. Туга прыходзілося праездным, бо прагавіты паромчык браў з іншых за переазд заместа дзесяткі па поў рубля. Апасьля Новаго Году паціснулі крыху у нас марозы, але сьнегу не шмат; нет ведама як гэткая зіма атабьецца на ураджаях.

Саука Каваль.

Шамоўская воласць, Мсціслаўск. пав. Могілеўск. губ. У вёсцы *Крутой* шалёная кошка пакусала надоечы хлопчыкоў-вучнёў. Паехалі лячыцца у Маскву. Шэсьцера на свае грошы, а чатыром гаротнікам памагло крыху земства.

У нашай окрузі ёсць «дзяды», што даюць лекі ад шалу. Іншы з іх пакачае галачкі с хлеба у сваём калпаку, пашэпчэ нешта над імі і... ўсё. А адзін мой знаёмы, неяк згодзіўся і апаведаў мне, як ён лечыць пакусаных кім-небудзь шалёным людзей, або скаціну. Ен бярэ скарыначку хлеба і пішэ на ей тры словы («сотор, оропотоцінет, перэруціў»), каторых сам не разумее; выходзіць на двор і, гледзячы на месяц, ці на сонцэ, гаворыць над скарыначкай: «Памяні Божэ, цара Давіда—Ясен месяц! Памяні Божэ, цара Давіда—Цахун месяц! Памяні Божэ, цара Давіда—сонцэ праведнае!» і дае зьесць скарынку таму, каго лечыць.

Я апаведаў яму, колькі сам ведаў, аб аткрыцьцях Пастэра, аб заразных мікробах і абаравіцельных прышчэпках. Ен са мною згоджываўся, а ўрэшці атказаў так: «Я і сам даю рады іншы раз па навуковаму лечэбніку, ёсць у мяне гэткі, але-ж з загаворамі заўсёды больш надзеі...»

Праўда чэлавек гэты адратаваў хіба жыцёу, пакусаную, німа ведама ці шалёным сабакаю ці не, і нават з іх конь лячоны ад шалу другім «дзедам», але селяне у нас даюць веры ім, прыняюць і йдуць к ім, калі трэба.

Во як апанавала цэмната нашы вёскі!.. Шмат трэба часу і працы, каб над лежачы камень пад'егла жывая вада...

М Беларус.

Высачайшы маніфэст.

БОЖАЙ МІЛАСЦЮ

МЫ МІКАЛАЙ ДРУГІ

Імператар і Самадзержэц Усерасейскі, Цар Польскі, Вялікі Князь Фінляндзкі і друг. і друг. і друг.

Маніфэстам Нашым дадзеным у першы дзень жніўня 1904 году Мы, на прыпадак сьмерці Нашай першчым усьцігне поўных лет мілейшы Сын Наш Яго Імператарскае Высочэства Насьледнік Цэсарэвіч і Валікі Князь Аляксей Мікалаявіч, назначылі кіраўніком гасударства да поўных лет Яго, брата Нашаго Вялікаго Князя Міхаіла Александравіча. Цяпер Мы прызналі добрым зняць з Яго Імператарскаго Высочэства Вялікаго Князя Міхаіла Александравіча узложэную на яго маніфэстам Нашым ад 1 жніўня 1904 года павіннасць.

Дадзен у Царскім Сяле ў 30 дзень сьнежня ў лето ат Божаго нараджэньня 1912, царстваваньня-ж Нашаго ў дзевятнадцатае.

На аутэнтыку уласнаю Яго Імператарскаго Вялічэства рукою напісано:

„МІКАЛАЙ“.

Іменны Высачайшы Указ Правіцельствуючэму Сэнату.

Лічучы патрэбным цяпер устанавіць над асобай, маетнасьцю і справамі Вялікаго Князя Міхаіла Александравіча апеку, Мы прызналі добрым узяць на Сябе глаўнае кіроўніцтва гэнай апекай, а безпасярэдняе гаспадараньне усімі прыналежачымі Вялікаму Князю Міхаілу Александравічу рухомымі і лежачымі маетнасьцямі, а такжэ капіталамі узлажыць на глаўнае упраўленьне удзелоў.

Правіцельствуючы Сэнат да выпаўненьня гэтаго не пакіне зрабіць патрэбные загады.

На аутэнтыку уласнаю Яго Імператарскаго Высочэства рукою падпісана

«МІКАЛАЙ».

Царскае Сяло.
15 сьнежня 1912 г.

Змацаваў: міністр Імператарскаго Двара генерал-адъютант барон Фредерікс.

З усіх старон.

Матросы Балтыцкаго флоту.

У суботу на тым тыдні у Пецербург прывязьлі з Гэльсінгфорсу 30 душ матросоў арэштаванных за прыналежнасць да рэволюційных партій. Перавозілі з вялікімі асьцярожнасьцямі. Да пасажырскаго поезду, каторым іх вязьлі не дапушчалі нікаго, апрача тых, хто меў білет, як доказ тэго, што ехаў гэтым поездам.

Чыноўнікі патрыоты.

У Саратаві пачтовые чыноўнікі Журавлев, Оболенскій і Калугін адмовіліся наклеіваць і штэмплеваць на пісьмах новые маркі, на которых надрукаваны Царскіе асобы, лічучы гэта абразай для свайго патрыотычнаго пачуцьця. Яны падалі рапарты, у каторых просяць не пушчаць у прадажу новых марак.

Змаганьне с пьянствам.

Таварыство абароны публічнаго здароўья у Пецербурзе другі ужо раз звярнулося да міністэрства с просьбай пазволіць склікаць другі ўсерасейскі зьезд у справе змаганьня с пьянствам. Першую просьбу гэтаго таварыства быўшы міністр Макаров адкінуў.

Прыстау рэволюціонер.

Зыйшоў з розуму прыстаў-рэволюціонер Дзенісов, член польскай соціалістычнай партіі, катораго трымалі у пётроковскай турме.

Студэнты акадэмісты.

У Кацерынаслаўлі на вечэры з дабрачыннай мэтай, каторы устраівалі студэнты політэхнікі. Студэнты акадэмісты (чорнасоценцы) мейсцовые і пецербурскіе устроілі буянства: пабілі вокны, начыньне і некаторых асоб с паміж гасьцей. Пакліканая паліція вывела буяноў.

Важны прыгавар.

На валасным сходзі у воласьці Грабов, Люблінскай губэрні, селяне пастанавілі прыгаварам: зачыніць усе піўные, якіе ёсць у граніцах воласьці. Сход прызнаў, што піўные распаіваюць народ.

Скасаваньне прыгону.

Дагэтуль у округах Дагестанскім і Закатальскім было прыгоннае права. Цяпер наместнік Каўказу падаў у Раду міністроў праект, каб скасаваць у гэтых округах прыгонные правы.

Сутычка селян са стражнікамі.

У мястэчку Абухове, кіеўск. губ. здарылася сутычка стражнікоў с селянамі; селяне не хацелі пазволіць арэштаваць царкоўнаго старасту. Адна кабета зранена.

Перамена веры.

У канцы 1913 г. правіцельство хочэ склікаць у Пецярбурзе зьезд прэдстаўнікоў ад духавенства усіх чужых вер, каб апрацаваць закон аб пераходзе з аднэй у другую веру.

Вялікі пажар.

5 студня у поўдзень узняўся вялікі пажар на фабрыцы Рэгса, у Лодзі. Агонь хутка абхапіў усю фабрыку. Пажар знішчыў увесь запас тавароў. Работнікі с перапуду выскаківалі праз вокны з верхніх этажоў. Двое работнікоў забілося на сьмерць, шмат пакалечылося.

Кандыдат у дэпутаты.

У Херсоні, казначэй крэдытоваго таварыства, пры мейсцовым саюзе «Міхаіла Архангела» Івейс растраціў больш 7 тысяч рублёў грошы. Івейса саюзьнікі ставілі кандыдатам у Гас. Думу.

Новы прэзыдэнт у Франціі.

У Франціі былі цяпер выбары прэзыдента рэспублікі. Выбран на прэзыдэнта быўшы міністр Пуанкарэ.

Вэнгрыя перэд забастоўкай.

Адбылося трыццаць соціал-дэмократычных мітынгоў у Вэнгрыі, каторые пастанавілі пачаць агульную забастоўку, 16 чысла гэтаго месяца, як пратэст проці новаго закону аб выбарах.

Параход разбіўся.

Параход «Вэронэза», на каторым было 130 чэлавек пассажыроў разбіўся аб скалы; выратавалі толькі 5 чэлавек.

Жарты.

Маскаль сустрэціўшы бабу пытае у яе:

— Колькі «бабушка» будзе вёртоў да гораду?

— С пяток будзе. Было болей, ды штукі тры зваліліся і іх начлежнікі спалілі.

* * *

Мікіта. Мая карова як галодна, то надта ліхая, ано фыркае, галавою трасе і малака не дае.

Пятрусь. Дзякую, што сказаў. Я ня ведаў ад чаго мая жонка ліхая; значыцца яна галодная. Тры разы сьнедае, два разы палудные, вячэрае, але ні разу не паабедае: усё кажэ, што часу німа, а сварыцца дзесяць разоў у дзень.

* * *

— Наста, гані валоў дамоў!
— Нашто?
— Бацька памёр!
— Трында-брында, баць-ка па мёр!
Трында брында, баць-ка па-мёр!
— Наста, гані валоў дамоў!
— Нашто?
— Сучка здохла!
— А хто-ж маю ху-до-бач-ку бу-дзе пась-ціць?!..

Рэдактар-Выдавец
А. Уласоу.

Курсы для кантралероў пры малочнай гаспадарцы.

Дэпартамэнт сельскай гаспадаркі даў Віленскаму Сельска-Гаспадарскаму Таварыству грошы на устройства трох месячных курсоў для кантралероў пры малочнай гаспадарцы. Таварыство устраівае гэтые курсы у двары Кена, 10 вёрст ад жалезна дарожнай станціі Кена, лібава-роменскай жэлезн. дарогі. Пачатак курсоў 16 студня 1913 году. На курсы будуць прыймаць вучэнікоў, каторые акончылі, найменш, двох-клясовую сельскую школу, першынство маюць тые, каторые абзнаёмлены практычна з малочнай гаспадаркай і гадоўляй скаціны. Курсы гэтые маюць на мэці даць умелых кантралероў пры малочных гаспадарках, каторых адчуваецца страшэнны недахват. Плата за навуку с харчамі 75 руб. павінна быць унесена зара пасьля прыняцьця на курсы.

На курсы будуць прыймаць людзей дужых і здаровых, маладзейшых і старэйшых, каб маглі працаваць каля скаціны і ў малачарнях.

Падробна аб курсах можна даведацца у сэкрэтара Віленскаго Сельска Гаспадарскаго Таварыства (Вільня, Завальная 9), штодзень, апрача сьвят, ад 10 раніцы да 3 па поўдні.

40 породъ
дом. птицы, свиньи, собаки, козы развод. въ разсадникѣ **Э. В. Багговутъ**, Кегель, Эстл. губ. Главн. илл. каталогъ съ 120 рис., подробн. описаніемъ и правилами веденія раціон. хоз., высыл. налож. платежемъ за
45 коп.

8 ы год выданьня. **Прыймаецца падпіска** 8-ы год выданьня.
на першую беларускую газэту
„НАША НІВА“

У 1913 гаду „НАША НІВА“ пойдзе па тэй дарозе, па якой ішла сем гадоў, і будзе далей жывым люстрам жаданьнёў і патрэб беларускаго народу.

„НАША НІВА“ будзе працаваць над адраджэньнем національным, грамадзянскім і людзкім беларусоў, шануючы правы другіх націй нашаго краю і цьвёрда паказываючы граніцы, перэхадзіць каторые непавінна ні адна нація, каб не было шкоды іншым.

Гадавымъ падпісчыкам і поугадавым высылаецца дарма „Беларускі календар“ на 1913 г.

Падпіска на 1 год—2 руб. 50 кап., на 6 мес.—1 руб. 25 к., на 3 мес.—65 кап.

Прымаецца падпіска
на першы беларускі месачнік сельскай гаспадаркі
„САХА“
Падпіска на 1 год 1 р. 20 к., на 6 мес. 60 к.
Адрэс рэдакціі: Вільня, Завальная 7.
Рэдактар-выдавец А. Уласоў.

Знаходзячыеся над ведамам міністэрства торгу і промыслоў
ШЧОТАВОДНЫЕ КУРСЫ Н. І. і А. І. МОХОВЫХ
для мужчын і кабет. Вільня, Георгіеўскі, 44.
Аткрыт прыём прашэньнёў. Пачатак навукі 1 лютаго. Плата 100 рублёў. Вучыць: Бугальтэрыі, тарговай арыфм., каррэспандэнц., каммэрція, законавед. чужые мовы; агульн. арыфм. Праграмы безплатна. Канцэлярыя атчынена ад 10 да 4 гадзіны дня.

Паступіла прызнаная Учэбн. Ком. Мін. Торг. і Промысл. кніга **Н. МОХОВА:** Бухгальтэрыя—малодшы клас. Тэор. і практ. Цэна 1 р. 50 кап.

Друкарня „Артель Печатнаго Дѣла“, Віленская 25, тэлеф. 199.